

Liisa Vanhanen-Nuutinen, TtT, yliopettaja, Haaga-Helia ammatillinen opettajakorkeakoulu
Käsikirjoitus 9.12.2020

Korkeakoulun työelämäkäytännöt opiskelijoiden arvioimana

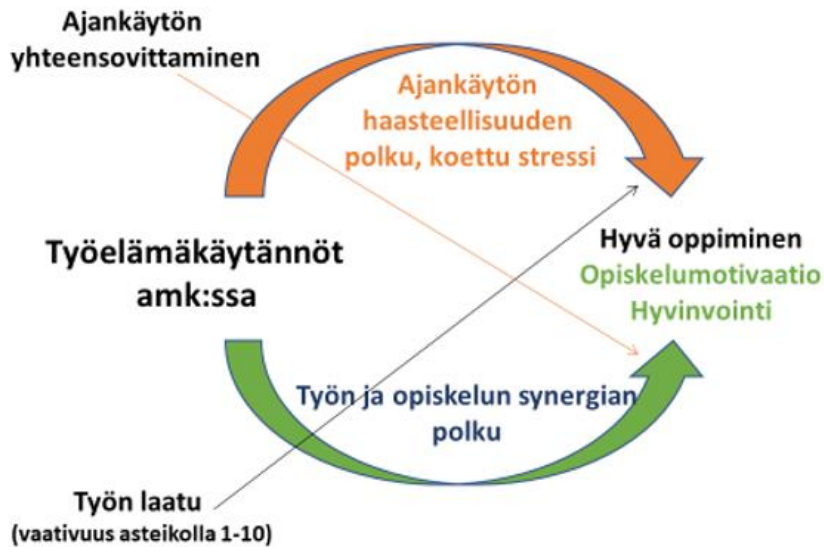
Tämä artikkeli perustuu vuonna 2019 tehtyyn yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoiden Opiskelijabarometriin ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen tutkija Tina Laurosen Toteemi-hankkeelle (www.amktoteemi.fi) tekemiin tilastoanalyysiin.

Opiskelijabarometrin 2019 kyselylomake sisälsi taustamuuttujien lisäksi kysymyksiä kymmeneltä eri tema-alueelta, joista yksi oli opiskelijoiden kokemukset työssäkäynnin ja opintojen integroinnista opintojen aikana. Artikkelissa keskitytään ammattikorkeakoulussa alempaa korkeakoulututkintoa suorittaneiden opiskelijoiden vastauksiin em. tema-alueella. Tuloksia tarkastellaan työn opinnollistamisen mallin kehyksessä.

Tausta – työn opinnollistamisen malli

Opintojen aikainen työssäkäynti antaa parhaimmillaan mahdollisuuden teoreettisen tiedon välittömään integroimiseen työkäytäntöihin ja toisaalta tiedon reflektoinnin käytännön kokemuksen avulla. Työn opinnollistamisen mallin (Saari, Vanhanen-Nuutinen, Mäki & Kotila, 2017; Vanhanen-Nuutinen, Saari, Kotila & Mäki, 2018) mukaan korkeakoulun työelämäkäytännöt ovat yhteydessä opiskelijan kokemukseen työn ja opintojen integroimisesta.

Hyvät työelämäkäytännöt opetuksessa kuvaavat opiskelijan työkokemuksen huomiointia ja rohkaisua työkokemuksen hyödyntämiseen opinnoissa ja lisäävät opiskelijan tyytyväisyyttä opintojensa etenemiseen ja omaan oppimiseen. Hyvät työelämäkäytänteet vaikuttavat välillisesti myös opiskelijan ajanhallintaan parantaen sitä, mikä puolestaan vähentää stressiä, mikä vaikuttaa opiskelutyytyväisyyteen ja motivaatioon. Työtuntien määrä ja työn vaativuus ovat keskeisiä siinä, miten opiskelijat kokevat työkokemuksen merkityksen opinnoissa. Mitä vaativampaa työ on, sitä enemmän se vie aikaa ja lisää stressiä. Korkeakoulun käytännöt opetuksessa ja ohjauksessa vaikuttavat suoraan opiskelijan synergian kokemukseen, mutta käytännöt vaikuttavat myös epäsuorasti opiskelijan tekemän työn laadun ja vaativuuden kautta. Synergian ja motivaation välinen suhde on vahva, mutta motivaatio voi myös vaikuttaa koettuun synergiaan. (Kuvio 1)

Kuvio 1. Työn opinnollistamisen malli (Vanhanen-Nuutinen, Saari, Mäki & Kotila, 2018)

Työn opinnollistamisen malli perustuu integratiiviseen pedagogiikkaan (Nykänen & Tynjälä, 2012), jossa keskeistä on teoreettisen tiedon soveltaminen käytännön ongelmien ratkaisemiseen sekä kokemusten reflektointi ja käsitteellistäminen teoreettisia käsitteitä hyödyntäen. Työn opinnollistamisessa integroituvat työn ja koulutuksen käytänteet, teoreettinen tieto ja sen soveltaminen sekä opiskelijoiden henkilökohtainen kasvu ja kehittyminen sekä kestävä arviointi.

Mallin käytännön sovellus on esimerkiksi Haaga-Helia ammattikorkeakoulussa kehitetty ja laajasti käyttöön otettu Work & Study -malli (Mäkelä & Moisio, 2017; Pettersson, 2018; Iloranta, 2019). Work & Study- mallissa kuvataan opiskelijoita, opettajia ja työelämän edustajia yhteen kokoavia osaamisen kehittämisen ja arvioinnin prosesseja ja toimintatapoja kuten näyttöpäivätoiminta. Mallin soveltaminen edellyttää, että osaaminen ja sen arvioinnin kriteerit on kuvattu opetussuunnitelmissa selkeästi (Mäki, 2019.)

Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimusaineisto on osa Opiskelijabarometri 2019 -aineistoa, jonka Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus keräsi sähköisellä tiedonkeruulla huhtikuussa 2019. Kohderyhmänä oli ammattikorkeakouluissa alempaa korkeakoulututkintoa suorittavat sekä yliopistossa alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat. Vastajissa oli 6 547 ammattikorkeakouluopiskelijaa. Tässä artikkelissa tarkastellaan ammattikorkeakouluopiskelijoiden vastauksia. Aineisto on painotettu sukupuolen mukaan (Ks. Murto & Lauronen, 2019.) Kaikki tässä esitetyt tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä, vähintään $p < 0,05$. Tulosten esittämisessä käytetään taustamuuttujina koulutusala, koulutuksen toteutusmuotoa sekä opiskelijan ikää ja sukupuolta.

Työssäkäynnin ja opintojen integroimista selvittäneet kysymykset perustuivat työn opinnollistamisen mittariin, jota on kehitetty ja testattu osana Opiskelijabarometriä ensimmäisen kerran syksyllä 2012 ja sen jälkeen eri aineistoissa (Saari, 2015; Saari ym., 2017).

Työssäkäynnin ja opintojen integroimista selvitettiin yleisesti koulutuksessa ja opettajien toiminnassa. Koulutuksen ja opettajien toiminnan antamat mahdollisuudet työssäkäynnin ja opintojen integroimiseen kuvaavat työelämäkäytäntöjä.

Mittarissa oli seitsemän väittämää, joihin vastattiin molemmista em. näkökulmista. Mittarin asteikko oli neliportainen: täysin eri mieltä, osin eri mieltä, osin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Kysymykset kohdistuivat opiskelijan kokemuksiin työn ja opiskelun tasapainottamisesta ja sen haasteista ja synergiasta (vrt. kuvio 1). Väittämät käsittelivät korkeakoulujen ja opettajien joustavuutta opiskelijoiden työssä käymiselle, työelämäkokemuksen arvostamista, opiskelijan mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen, opiskelijoiden saamaa kannustusta suorittaa opintoja työssä ja hankkia työelämäkokemusta. Lisäksi mittari sisälsi väittämät siitä, miten koulutuksessa ja opettajien toiminnassa otetaan opiskelijoiden työssä hankkima osaaminen huomioon opintojen suunnittelussa ja osaamisen arvioinnissa.

Tutkimuskysymys

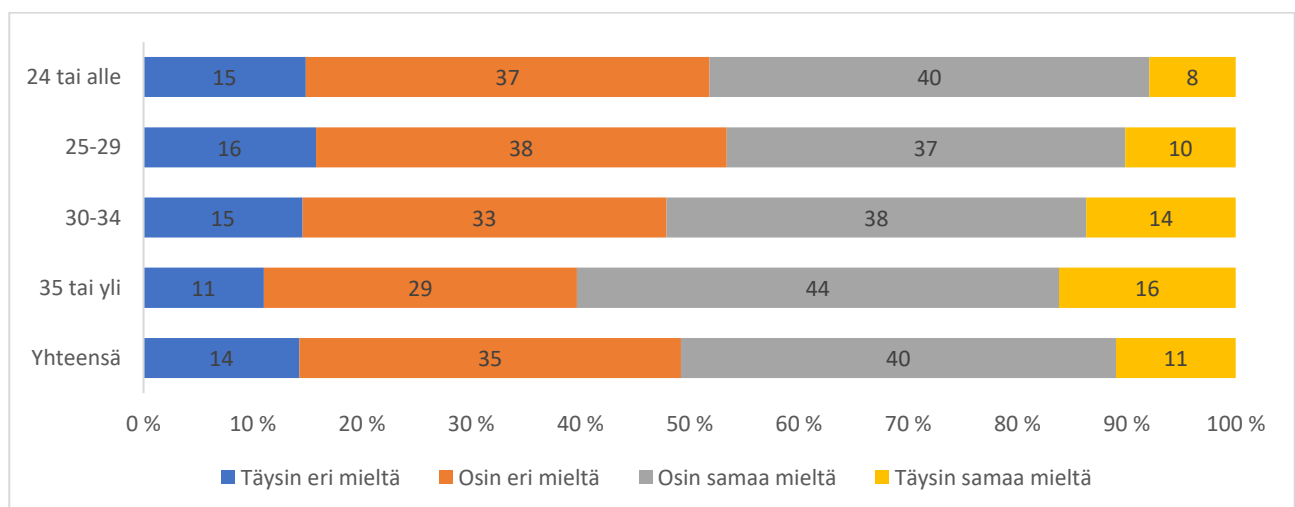
Miten opiskelijat arvioivat koulutuksen ja opettajien työelämäkäytäntöjä?

Työelämäkäytännöt ja opiskelijan ikä sekä sukupuoli

Ammattikorkeakouluopinnot aloittaneiden ikä on noussut 2010-luvulla. Opinnot 20-vuotiaana aloittavien osuus on laskenut ja 25–29-vuotiaana aloittaneiden osuus on kasvanut. Yli 29-vuotiaana aloittaa edelleen yli 17 % kaikista ammattikorkeakouluopintojen ensikertaisista aloittajista. (Vipunen 2018) Tämä on vähitellen vaikuttanut opetusjärjestelyihin, kun yhä suuremmalla osalla opiskelijoista on aiempaa koulutusta ja työkokemusta ja he ovat jo kiinnittyneet tai kiinnittymässä työelämään (Vanhanen-Nuutinen ym., 2018).

Tämän tutkimuksen mukaan suuri osa (68 %) vanhimman ikäryhmän opiskelijoista oli osin tai täysin samaa mieltä siitä, että koulutuksessa joustetaan (68 %), kun alle 24-vuotiaista samalla tavalla arvioi 52 % opiskelijoista.

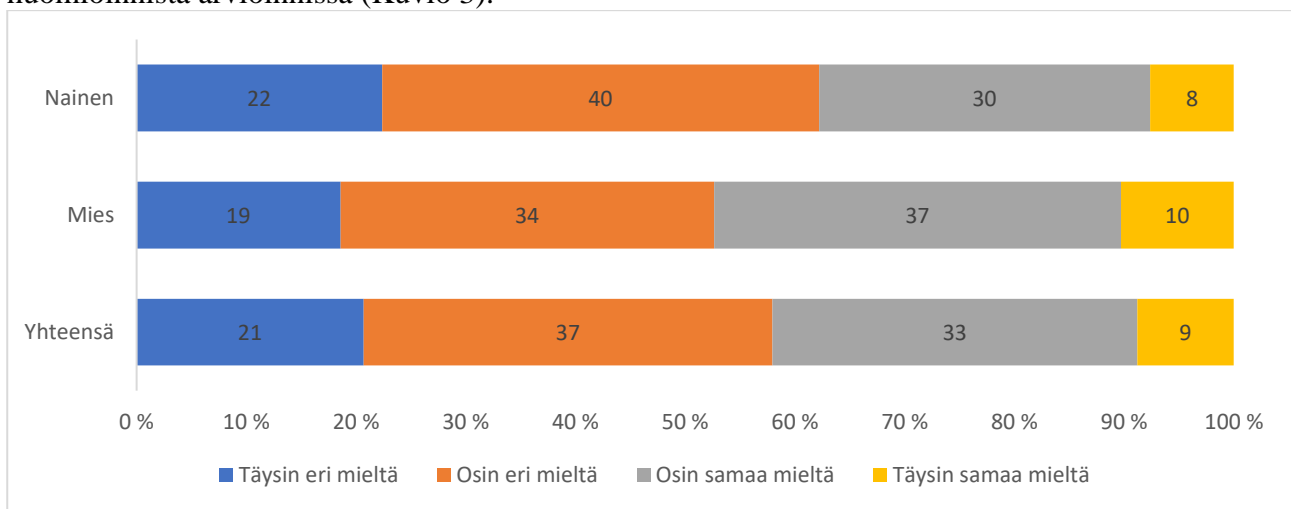
Opiskelijoiden vastaukset olivat samansuuntaisia siitä, miten mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen kehitetään. Vanhimmat opiskelijat erottuivat muista siinä, että heistä 60 % oli samaa tai täysin samaa mieltä työn ja opiskelun tasapainottamisesta opinnoissa, kun toiseksi nuorimmasta ikäryhmästä hieman alle puolet (47 %) vastasi samalla tavalla (Kuvio 2)

Kuvio 2. Kehitetään mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen opiskelijoiden iän mukaan

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoista hieman yli puolet, 51 prosenttia, oli naisia. Uusista ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijoista 55 prosenttia oli naisia. (Tilastokeskus 2018) Tämän tutkimuksen aineistossa oli enemmän nais- kuin miesvastaajia, siksi aineisto on painotettu sukupuolen mukaan (Murto & Lauronen 2019, 11).

Tulosten mukaan miesopiskelijat (64 %) arvioivat korkeakoulussa joustettavan opiskelijoiden työlle enemmän kuin naisopiskelijat (52 %). Miesopiskelijoiden mielestä koulutuksessa myös kehitettiin mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen. Yli puolet (56 %) miesopiskelijoista oli tasapainottamisen kanssa osin tai täysin samaa mieltä, naisopiskelijoista hieman alle puolet (47 %). Yli puolet opiskelijoista arvioi, että työssä hankittua osaamista ei oteta huomioon arvioinnissa; naisopiskelijoista 62 % ja miesopiskelijoista 53 % oli osin tai täysin eri mieltä osaamisen huomioinnista arvioinnissa (Kuvio 3).

Kuvio 3. Opettajat ottavat työssä opitun osaamiseni huomioon arvioidessaan minua (sukupuolen mukaan)

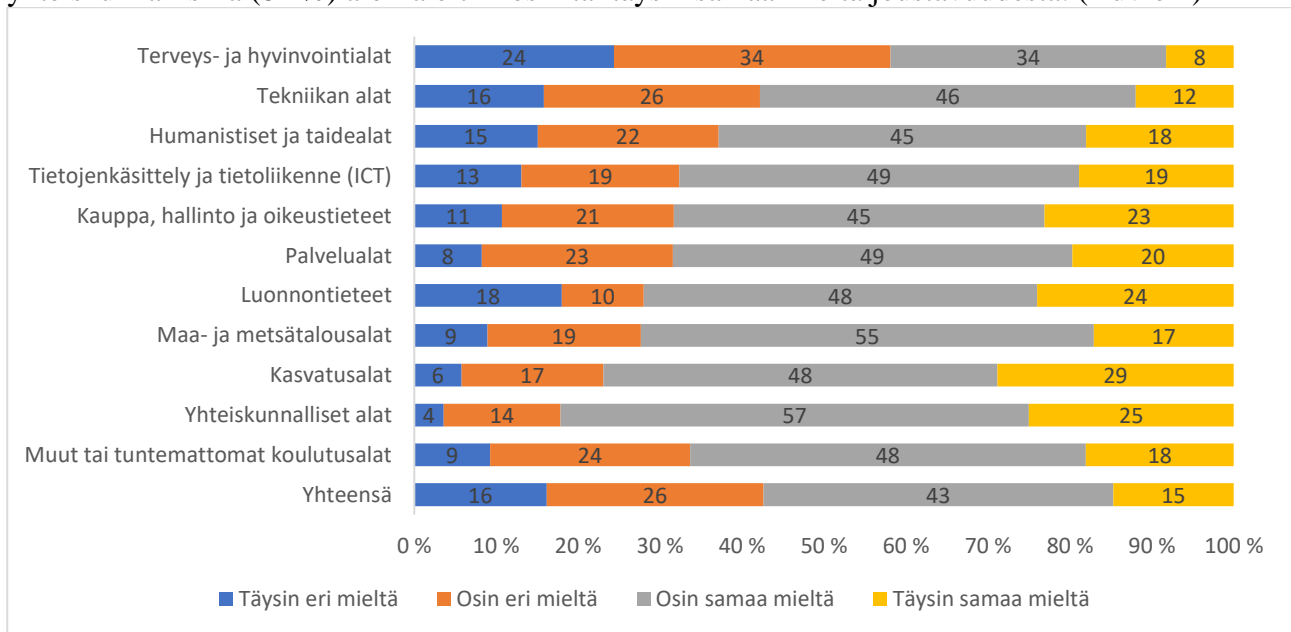
Työelämäkäytännöt ja koulutusala

Ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevia oli vuonna 2018 eniten terveys- ja hyvinvointialalla, jossa opiskeli 29 prosenttia opiskelijoista. Toiseksi suurin oli tekniikan ala, jossa opiskeli hieman vajaat 24 prosenttia opiskelijoista. Kolmanneksi suurin koulutusala oli kaupan, hallinnon ja oikeustieteiden ala, jolla oli noin joka viides ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevista. Näillä kolmella alalla oli noin kolme neljäsosaa kaikista ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoista. (Tilastokeskus 2018)

Tässä tutkimuksessa ammattikorkeakoulujen koulutusalat on luokiteltu 11 ryhmään: terveys- ja hyvinvointialat, tekniikka, humanistiset ja taidealat, tietojenkäsittely ja tietoliikenne, kauppa, hallinto ja oikeustieteet, palvelualat, luonnontieteet, maa- ja metsätalousalat, kasvatusalat, yhteiskunnalliset alat ja muut alat. Kaikilla koulutusaloilla on omat perinteensä työelämäkäytänteissä.

Tutkimuksessa tarkasteltiin joustavuutta työssäkäyvien opiskelijoiden opintojen järjestämisessä sekä koulutuksen tasolla että opettajien toiminnassa. Tulosten mukaan korkeakoulun käytännöt

ovat joustavia, samoin opettajat joustavat opetusjärjestelyissä niin, että opiskelijoiden opintojen aikainen työssäkäynti on mahdollista. Terveys- ja hyvinvointialoilla yli puolet opiskelijoista (58 %) oli osin tai täysin eri mieltä joustavuudesta joustavuudesta, kun kasvatusta- (77 %) ja yhteiskunnallisilla (82 %) aloilla oltiin osin tai täysin samaa mieltä joustavuudesta. (Kuvio 4)

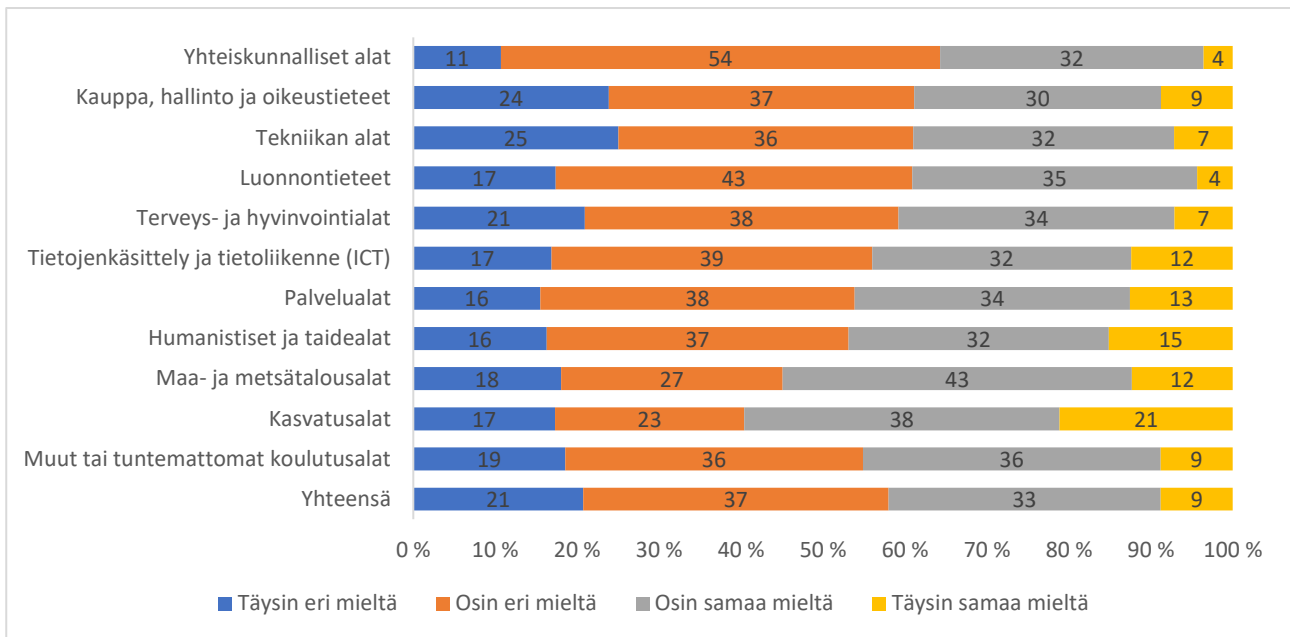

Kuvio 4. Koulutuksessa joustetaan työssäkäynnin mahdollistamiseksi, koulutusalan mukaan

Koulutusaloilla oli eroja siinä, kehitetäänkö mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen. Terveys- ja hyvinvointialojen vastaajista 61 % oli osin tai täysin eri mieltä siitä, että mahdollisuuksia tasapainottamiseen kehitetään, kun luku 67 % kasvatusalan opiskelijoista oli osin tai täysin samaa mieltä. Tekniikan alojen opiskelijoista puolet (50 %) arvioi, että mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen kehitetään ja puolet (50 %) oli eri mieltä asiasta. Työelämäkokemus ja työssä opittu osaaminen otetaan huomioon opintoja suunniteltaessa eniten kasvatusaloilla ja vähiten tekniikan aloilla. Yli puolet (55 %) tekniikan alan opiskelijoista oli väittämän kanssa osin tai täysin eri mieltä, kun kasvatusalan opiskelijoista 76 % oli osin tai täysin samaa mieltä.

Opiskelijoiden kannustaminen suorittamaan opintoja myös työelämässä vaihteli koulutusalan mukaan; vähiten terveys- ja hyvinvointialojen opiskelijoista (37 %) oli osin tai samaa mieltä ja eniten kasvatusaloilla opiskelevat, joista peräti 72 % oli osin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa.

Koulutusalat erosivat myös siinä, miten opettajat ottavat työssä opitun osaamisen huomioon arvioinnissa; vähiten väittämän kanssa oltiin samaa mieltä yhteiskunnallisilla aloilla (36 %) ja eniten kasvatusaloilla (59 %). (Kuvio 5)

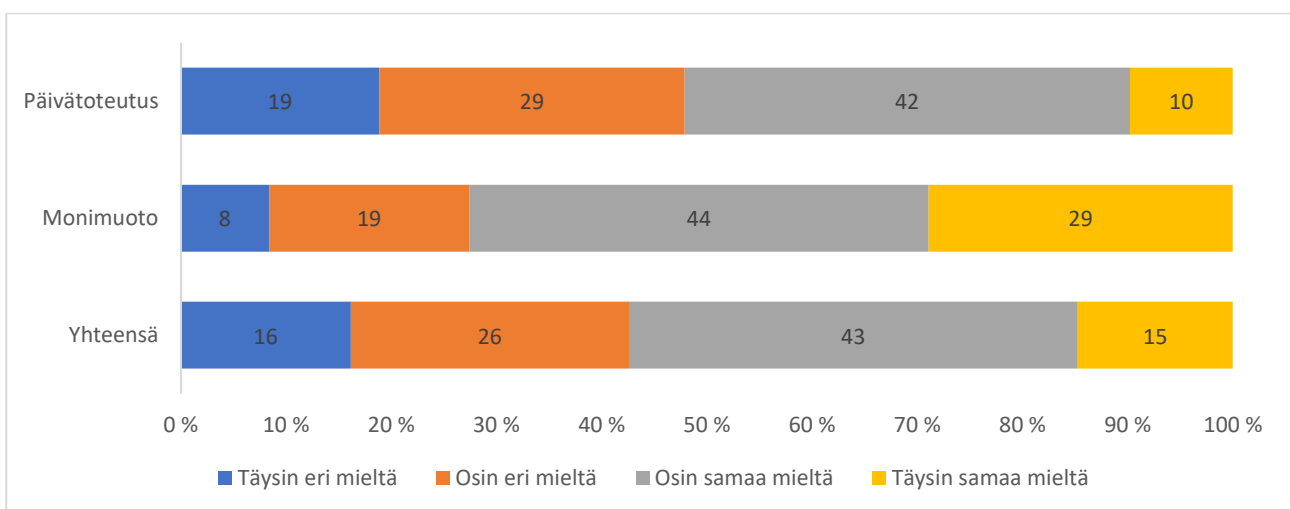
Kuvio 5. Opettajat ottavat työssä opitun osaamisen huomioon arvioidessaan minua koulutusalan mukaan

Työelämäkäytännöt ja koulutuksen toteutusmuoto

Perustoteutusmuodot ammattikorkeakouluopinnoissa ovat päivä- ja monimuotototeutus.

Monimuotototeutus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka eivät esimerkiksi työn vuoksi voi osallistua perinteiseen kokopäiväopetukseen (Opintopolku) Päivätoteutuksessa opiskeli 103 400 opiskelijaa ja monimuotototeutuksessa 25 100 opiskelijaa vuonna 2018. (Tilastokeskus 2018)

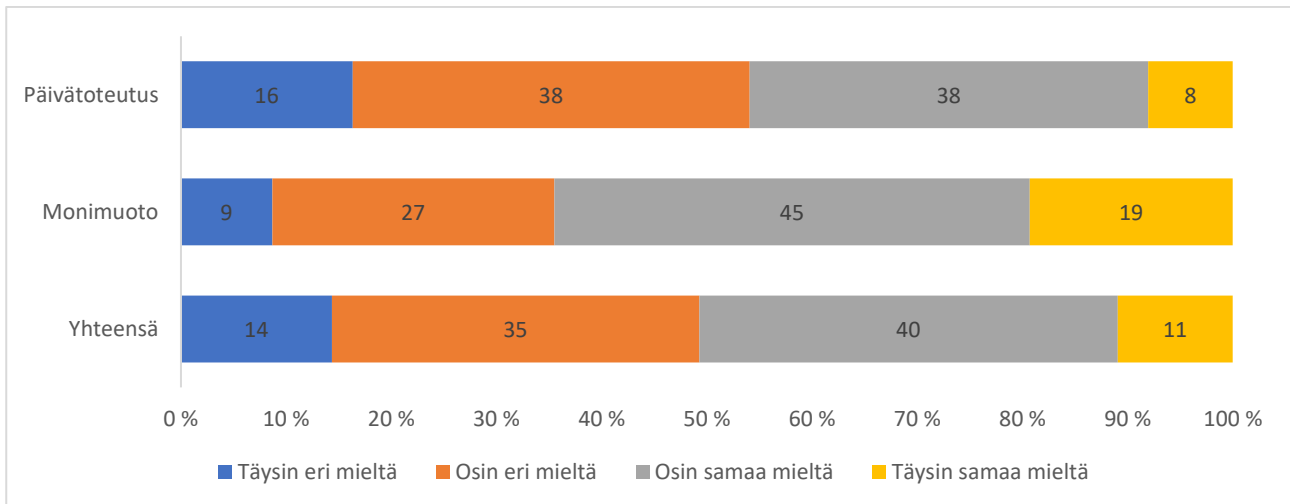
Monimuotokoulutuksessa joustamista opiskelijan työlle on luonnollisesti enemmän kuin päivätoteutuksessa. Päivätoteutuksen opiskelijoista hieman yli puolet (52 %) ja 73 % monimuotototeutuksen opiskelijoista oli osin tai täysin samaa mieltä siitä, että koulutuksessa joustetaan. Huomattavaa on, että neljännes monimuotototeutuksen opiskelijoista ei ollut samaa mieltä koulutuksen joustavuudesta. (Kuvio 6)

Kuvio 6. Koulutuksessani joustetaan, jotta voisin käydä töissä opintojeni ohella

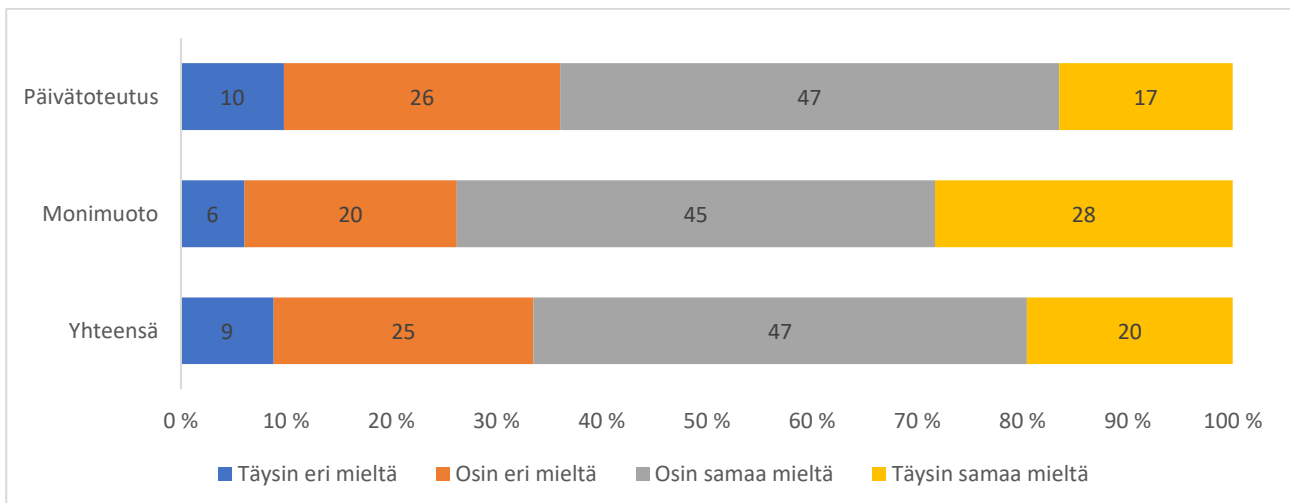
Kun opiskelijoilta kysyttiin, ehdottavatko opettajat tarvittaessa joustavia ratkaisuja opintojen vauhdittamiseksi työssä opitun osaamisen vuoksi, vastaajista lähes puolet (46 %) oli osin tai täysin samaa mieltä. Kiinnostavaa oli, että 50 % monimuotototeutuksen opiskelijoista arvioi opettajien joustavan, kun 73 % oli arvioinut koulutuksessa joustettavan. Päivätoteutuksen opiskelijat koulutuksen ja opettajien joustavuuden samansuuntaisesti.

Monimuoto-opiskelijat olivat sitä mieltä, että korkeakouluissa kehitetään mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen. 64 % opiskelijoista oli osin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Tässäkin yllättää se, että 36 % monimuotototeutuksen opiskelijoista arvioi, että mahdollisuuksia työn ja opiskelun yhteensovittamiseen ei kehitetä. (Kuvio 7)

Kuvio 7. Kehitetään mahdollisuuksia työn ja opiskelun tasapainottamiseen

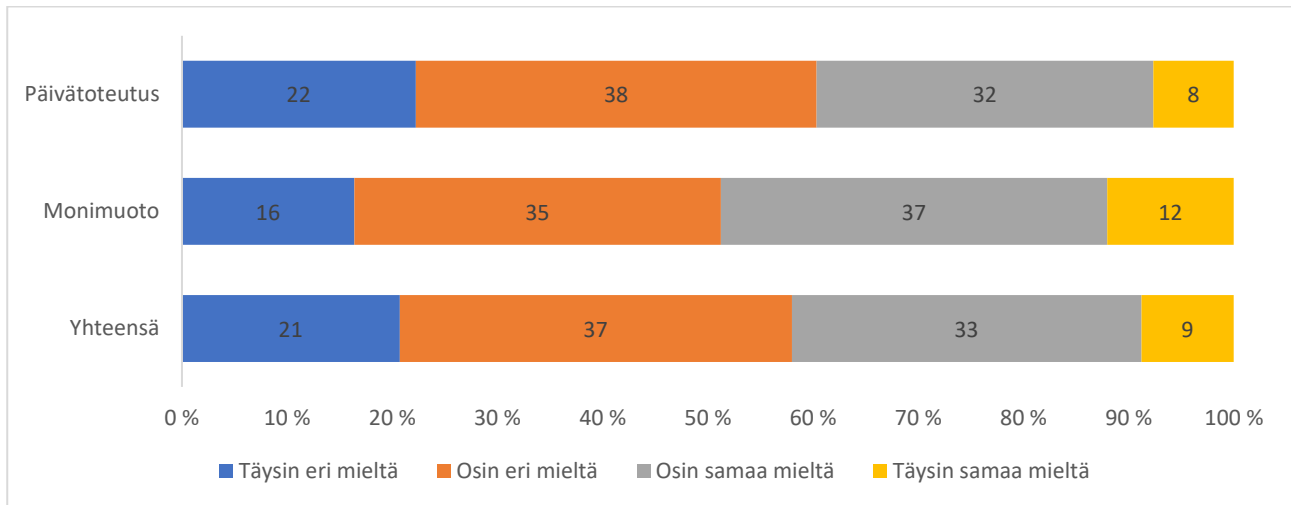
Työelämäkokemukseni ja työssä opittu osaamiseni otetaan huomioon opintojani suunniteltaessa; monimuotototeutuksessa 63 % ja päivätoteutuksessa 48 % oli väittämän kanssa osin tai täysin samaa mieltä. Pyritään hyödyntämään työkokemusta opinnoissa toteutusmuodon mukaan; monimuoto 72 % ja päivätoteutuksessa 64 % (Kuvio 8).

Kuvio 8. Pyritään hyödyntämään työkokemusta opinnoissa toteutusmuodon mukaan

Kannustetaan suorittamaan opintoja myös työelämässä toteutusmuodon mukaan (ei harjoittelu). Yli puolet monimuotototeutuksen opiskelijoista (55 %) oli osin tai täysin samaa mieltä ja lähes puolet (46 %) päivätoteutuksen opiskelijoista.

Opettajat ottavat työssä opitun osaamisen huomioon arvioidessaan minua toteutusmuodon mukaan; päivätoteutuksessa 40 % ja monimuotototeutuksessa 49 % (Kuvio 9).

Kuvio 9. Opettajat ottavat työssä opitun osaamisen huomioon arvioidessaan minua toteutusmuodon mukaan

Yhteenveto tuloksista

Terveys- ja hyvinvointialojen ja kasvatus- ja yhteiskunnallisten alojen työelämäkäytännöt erottuivat muista koulutusaloista työelämäkäytäntöjen ääripäinä. Terveys- ja hyvinvointialojen opiskelijat olivat *vähiten* samaa mieltä koulutuksen joustavuudesta, työn ja opiskelun tasapainottamisesta ja ohjauksesta opintojen suorittamiseen työssä. Kasvatus- ja yhteiskunnallisten alojen opiskelijat puolestaan olivat *eniten* samaa mieltä koulutuksen joustamisesta opiskelijan työn mahdollistamiseksi, opintojen ja työn tasapainottamisesta ja ohjauksesta opintojen tekemiseksi työssä.

Yhteistä kaikille koulutusaloille ja myös toteutusmuodoille (monimuoto- tai päivätoteutus) oli, että opettajien arvioitiin joustavan vähemmän kuin koulutuksessa yleensä. Monimuotototeutuksen opiskelijat arvioivat kaikilla osa-alueilla koulutuksensa työelämäkäytännöt paremmiksi kuin päivätoteutuksen opiskelijat, mutta huomattava osa heistäkin oli osin tai täysin eri mieltä esimerkiksi siitä, miten työn ja opiskelun tasapainottamista mahdollistetaan. Vanhemmat opiskelijat ja miesopiskelijat olivat myös useimmin samaa mieltä hyvistä työelämäkäytännöistä kuin nuoret opiskelijat ja naisopiskelijat.

Tulosten pohdintaa

Työelämäkäytännöt vaihtelevat koulutusaloittain esimerkiksi sen mukaan, miten harjoittelu ja muu työelämäyhteistyö järjestetään. Terveys- ja hyvinvointialoilla harjoittelua on noin kolmasosa opinnoista, se on palkatonta ja ajoittuu opintojen kaikkiin vaiheisiin, kun taas tekniikan ja liiketalouden koulutusaloilla harjoittelu sijoittuu opintojen loppuun ja on useimmiten palkallista. Tosin terveysalallakin on murrettu palkattoman harjoittelun perinnettä ja kokeiltu menestyksekkäästi mallia, jossa opiskelija tekee harjoittelua työsuhteessa (Friman ym., 2019). Työelämäyhteistyötä tehdään harjoittelun lisäksi hankkeissa ja vaihdellen myös opetuksessa kutsumalla asiantuntijaluennoitsijoita, tekemällä työpaikkavierailuja ja ratkomalla autenttisia case-

esimerkkejä. Työn opinnollistaminen on tuonut opiskelijan työn esille ja osaksi osaamisen kehittämistä opinnoissa. Tämä laajentaa ja syventää työelämä- ja osaamispuhetta koulutuksessa ja opettajien ohjaus- ja opetustyössä, mutta edellyttää yhtenäisten käytäntöjen kehittämistä korkeakoulujen sisällä (esim. Iloranta 2019.)

Monimuoto- ja päivätoteutuksen opetus- ja opiskelijajärjestelyt poikkeavat toisistaan merkittävästi. Monimuoto-opiskelu on lähtökohtaisesti suunniteltu niin, että opinnot voi suorittaa työn ohella, mutta tulokset osoittivat, että siitä huolimatta opiskelijat arvioivat niin työn ja opiskelun tasapainottamisen kuin työssä hankitun osaamisen arvioinnin samansuuntaisesti päivätoteutuksen opiskelijoiden kanssa, vaikkakin jonkin verran myönteisemmin. Työssäkäynnille suotuisien opiskelijajärjestelyjen lisäksi opettajien tulisikin ohjata opiskelijoita analysoimaan ja kehittämään osaamistaan ja yhdessä opiskelijoiden kanssa sanoittamaan kehittyvää osaamista eri toimintaympäristöissä (ks. Mäki, 2019.)

Eri-ikäisten opiskelijoiden välisiä eroja voi lähteä tulkitsemaan siltä pohjalta, mikä on opiskelijoiden koulutus- ja työkokemustausta opintoihin tultaessa. Lähes puolet ammattikorkeakouluopiskelijoista aloittaa opinnot jonkin aiemman tutkinnon tai opintojen tai pitkäaikaisen työkokemuksen jälkeen. Heillä on mahdollisesti jo perhe ja elämäkokemusta. Heidän odotuksensa korkeakouluyhteisölle ja opettajille ovat erilaisia kuin nuorten suoraan toisen asteen opinnoista tulevilla opiskelijoilla. (Mäki & Kotila, 2018.) Mies- ja naisopiskelijoiden eroja tulisi selvittää tarkemmin muiden taustamuuttujien suhteen.

Tutkimuksen aineisto kerättiin mittarilla, jolla on kehitetty ja testattu työn opinnollistamisen mallia. Mittarin on todettu erotteluvan mallin keskeiset tekijät; työn ja oppimisen synergian polun ja ajankäytön haasteiden polun. (Saari ym., 2007) Tulokset antavat aineksia koulutuksen käytäntöjen edelleen kehittämiseen niin, että entistä paremmin osattaisiin tukea opiskelijoiden ajankäyttöä ja työssä opitun synergiaa opinnoissa.

Lähteet

Friman, A., Friman, K., Tarr, T., Lehtikunnas, T. & Eloranta, S. 2019. [CASE: Osaamisperustainen, työsuhteessa tapahtuva hoitotyön harjoittelu](#) UAS-journal 1.

Iloranta, E. 2019. Opinnollistamisesta tehtiin koko talon yhteinen asia kertarysäyksellä. Teoksessa: H. Kotila & L. Vanhanen-Nuutinen (toim.) Työn ja oppimisen liitto. Toteemi-hankkeen uusia innovaatioita. Haaga-Helian julkaisuja, 5-9.

Murto, V. & Lauronen, T. 2019. Opiskelijabarometri 2019. Tiedonkeruun toteutus ja vastaajat. https://www.otus.fi/wp/wp-content/uploads/2020/08/OB2019_Tiedonkeruun-toteutus-ja-vastaajat.pdf

Mäkelä, M. & Moisiola, A. 2017. Conceptualizing validation of work experience in a Finnish University of Applied Sciences. Teoksessa: R. Duvekot, D. Coughlan & K. Aagaard (toim.) The Learner at the Centre Validation of Prior Learning strengthens lifelong learning for all. *Series VPL-Biennale* nr. 6: 273-286.

- Mäki, K. 2019. Osaamista tunnistava pedagogi. Teoksessa Timo Sinivuori ja Julia Parkko (toim.). Osaamisen kiertotalous – harrastamalla huippuosaajaksi. Partion nuorisolan osaamiskeskus. ISBN: 978-951-829-505-4. Grano. S. 28-29. <https://partio.emmi.fi/1/7pT7nhCZz5LW>
- Mäki, K. & Kotila, H. 2018. Osaaminen nyt! -Työn opinnollistaminen osana työn ja opintojen luontevaa integraatiota korkeakoulussa <https://www.samk.fi/wp-content/uploads/2018/05/160518Toteemi-AMKpivat.pdf>
- Nykänen, S. & Tynjälä, P. 2012. Työelämätaitojen kehittämisen mallit korkeakoulutuksessa. *Aikuiskasvatus*, 32(1), 17–28.
- Opiskelijabarometri 2019. <https://www.otus.fi/julkaisu/opiskelijabarometri-2019/>
- Opintopolku. <https://opintopolku.fi/wp/ammattikorkeakoulu/amk-tutkinto-joustavasti-toiden-ohella/>
- Pettersson A. 2018. Work & Study, opi työssä. Näkökulmia työn opinnollistamisen ohjaukseen. UAS-journal no 2. <https://uasjournal.fi/tag/tyon-opinnollistaminen/>
- Saari, J. 2015. Korkeakouluopiskelijoiden seurantatutkimus. Kahden ensimmäisen vuoden aineiston tiedonkeruun toteutus. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö – OTUS. Työpapereita 1/2015.
- Saari, J., Vanhanen-Nuutinen, L., Mäki, K. & Kotila, H. 2017. Better learning through relevant work experience? Preliminary results on the validity and reliability of LWWL inventory. Eapril conference proceedings. <https://eaprilconference.org/proceedings/>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Ammattikorkeakoulukoulutus [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-0033. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.11.2020].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/akop/2018/akop_2018_2019-04-17_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus 2018a. http://www.tilastokeskus.fi/til/akop/2018/akop_2018_2019-04-17_tie_001_fi.html)
- Toteemi-hanke, www.amktoteemi.fi
- Vanhanen-Nuutinen, L., Saari, J., Kotila, H. & Mäki, K. 2018. Opintojen aikainen työssäkäynti – ongelma vai mahdollisuus ammattikorkeakouluopinnoissa? Eurostudent VI tutkimuksen artikkelisarja. OKM julkaisuja 10. <http://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-556-3>
- Vipunen 2018. <https://tilastoneuvos.vipunen.fi/2018/10/15/korkeakoulujen-aloittajien-ikajakauma/>